

УДК 746:684.7

ОСОБЛИВОСТІ ДЕКОРУВАННЯ ТРАДИЦІЙНОГО УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО ОДЯГУ НА СЛОБОЖАНЩИНІ У ХХ СТ.

Т.І. ПОПОВА, О.Р. БУТ

Українська інженерно-педагогічна академія

Українського жіночого вбрання та його декорування привертає увагу дослідників, оскільки у різних етнографічних регіонах, зокрема на Слобожанщині, склалися певні етнічні комплекси вбрання, що поєднують загальноукраїнські риси, регіональну та локальну специфіку.

В ході дослідження з'ясовано, що до традиційного українського жіночого строю слобожан віднесено: натільний (сорочки), поясний (плахти, запаски), нагрудний безрукавний одяг (керсетки), верхній весняно-осінній (юпки, кохти, ватянки, шушени) та зимовий одяг (кожухи, кожушанки). Важливими складовими етнічного костюму також були головні убори (очіпки, хустки, віночки), взуття (кольорові чоботи (чорнобривці), черевички, черевики-коти) та шийні прикраси (намиста (з червоних коралів, бурштину, скла, фаянсу та з бісеру), дукачі, хрестики, золоті й срібні сережки) [3, 5].

Характерним декоруванням сорочок було шиття білими нитками, настилування (лиштва), вирізування. До вишивки в техніці «лиштва» додавалася мережка. Вишивалися і мережилися рукава, уставки, і обов'язково подола (підподільниці). Мережані, а не вишиті подола – характерна особливість Слобожанщини [1].

Поширені також були сорочки, вишиті чорною вовняною ниткою дрібними стіжками технікою набір, щільний геометричний орнамент нагадує ткацтво. Наприклад, сорочка Донецького регіону Слобожанщини багато декорувалася червоно-чорними, чорно-білими орнаментами з використанням мережки.

Запаски-фартухи оздоблювали вишитим яскравим квітковим та геометричним орнаментом. Пояси у жіночому костюмі були узорноткані і вишиті, з тонкої вовняної пряжі червоного, зеленого, фіолетового кольорів.

Особливістю оздоблення керсеток на Слобожанщині була наявність ручної вишивки вовняними нитками, які утворювали рослинні та рослинно-геометричні узори у вигляді ламаного дерева, кривульок, гілок, хвильок. Також елементом декору слугували оксамитові, шовкові, атласні та бавовняні стрічки, які поодинокі або в поєднанні утворювали різноманітні зубці та кривульки, оздоблюючи передню полу, низ керсетки, кишеньки, вирізи для рук та шиї. Специфічністю оздоблення у слобожанських керсетів є зубоподібний декор або конструктивна зубчаста застібка.

Юпки оздоблювали вишивкою у вигляді рослинних і рослинно-геометризованих орнаментів по передній полиці та кутику на ній, а також спинку. Шийний виріз, передню полу та рукави біля зап'ястя декорували

чорним оксамитом у вигляді зубчиків, поєднуючи часто з іншою тканиною (сатин, атлас).

Кожухи вишивали гладдю червоним, помаранчевим або зрідка синім кольором, вовняними нитками, а також берлінським гарусом. Основними орнаментальними мотивами були: сосонка — аналог весільного дерева, яблучка — символ кохання, підкова — оберіг, що захищає власника. Для декорування етнічного українського одягу частіше за все використовували вишивку, основними технічними прийоми виконання якої є лічильна техніка (виконується по лічбі ниток тканини: набирування, лічильна гладь, низь, занизування і хрестик) та не лічильна техніка (виконується по намічених контурах рисунка: тамбур, не лічильна гладь і хрестик по канві).

Для побудови орнаменту використовували геометричні форми (трикутники, квадрати, зірки, кола і т. ін.), рослинні мотиви (листя, квіти, гілки, дерева і т. д.), зображення образів тваринного світу (комахи, птахи, риби, звірі), а також фігури людини. Основними популярними символами старовинних орнаментів є зірки, ромби, квіти, рослини і т.ін. [1, 4].

Встановлено основні напрямки використання етнічного українського одягу Слобожанщини у ХХ ст. серед яких: приватно-побутовий (в приватному житті, на родинних святах), громадсько-політичний (під час відвідування політичних та громадських заходів), культурно-мистецький (одяг використовували в драматичних гуртках, театрах, фестивалях, ярмарках) та художньо-виробничий (виготовлення одягу майстрами, дизайнерами та на швейних підприємствах) [2, 3].

Отже, протягом всього ХХ ст. український одяг, етнічним маркером якого є декоративне оздоблення, відігравав важливу роль у житті слобожан, оскільки слугував ідентифікатором української культури, а також визначав регіональну та локальну специфіку.

Література

1. Бебешко Л. Українські вишиванки: орнаменти, композиції. - Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. - 127 с.
2. Бойко В. М. Українські народні традиції в сучасному одязі. - Київ: Реклама, 1970. - 136 с.
3. Воропай О. Український народний одяг. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. - Київ: Оберіг, 1996. - 590 с.
4. Лавренюк О. О. Етнонаціональні особливості українського вбрання: дис. ... канд. мист.: 26.00.01 / Київський нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2016. 198 с.
5. Николаєва Т. Історія українського костюма. - Київ: Либідь, 1996. - 171 с.